

738(477.83)"18/19"

DOI <https://doi.org/10.15407/nz2020.05.1108>

ГОНЧАРСТВО СТАРОСАМБІРЩИНИ (майстри, особливості ремесла, збут виробів, традиції)

Галина ІВАШКІВ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2359-6735>

кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник,
Інститут народознавства НАН України,
Музей етнографії та художнього промислу,
проспект Свободи, 15, 78000, м. Львів, Україна,
e-mail: halia_503@ukr.net

Пік розвитку гончарства у Старій Солі та Старій Ропі, що на Старосамбірщині, як і повсюдно в Україні, припадає на кінець XIX — початок XX ст., що тут було спричинено виявленими покладами доброї глини. Загалом до кінця 1930-х рр. у цих центрах працювало ще багато майстрів, а на початку 1960-х рр. їх було зафіксовано вже одиниці (переважно забавкарі). У другій половині XX ст. функціонувало декілька керамічних майстерень при колгоспних господарствах району. *Актуальність теми* зумовлена тим, що гончарство Старосамбірщини досі не було предметом спеціального розгляду. *Метою дослідження* є висвітлення специфіки функціонування гончарного ремесла цієї частини Бойківщини в контексті регіонального розвитку промислу. *Об'єкт* дослідження — гончарство Старосамбірського району, а *предмет* — особливості ремесла і стосунків між майстрами, збут виробів і традиції цеху. *Методологічною основою* статті є принципи системності, історизму та компаративності з застосуванням культурно-історичного та порівняльно-типологічного методів.

На основі архівних матеріалів уперше вдалося дослідити окремі сторінки з життя майстрів керамічної справи, особливості їхнього побуту, діяльність гончарного цеху в Старій Солі, його свята і традиції. У питаннях збуту важливо було зафіксувати умови придбання виробів, часи найбільшого продажу, зокрема в храмові свята, ярмарки і торгові дні, ціну виробів тощо.

Ключові слова: гончарство, Старосамбірщина, майстри, географія поширення та збут виробів, свята, традиції.

Halyna IVASHKIV

Candidate of Sciences in Art Studies,

Senior Researcher

Museum of Ethnography and Crafts

Institute of Ethnology

National Academy of Sciences of Ukraine,

15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail halia_503@ukr.net

POTTERY IN STARY SAMBIR DISTRICT

(potters, specificity of the craft, earthenware trade and traditions)

The development of pottery in Stara Sil and Stara Ropa in Stary Sambir district, like in the whole Ukraine, had its peak in the late 19th and early 20th cc., which actually accounts for revealed deposits of high-quality clay. In general, by the end of the 1930-ies there was a large number of potters in these ceramic centres, whereas in the early 1960-ies there were only some of them left (predominantly potters making toys). In the second half of the 20th c. merely a few workshops were functioning at collective enterprises of the district.

The topicality of the subject lies in the fact that pottery in Stary Sambir district has not been explored in a separate study yet. *The aim of the given research* is to highlight the specificity of this craft in this part of Boykivshchyna in the context of its regional development. In particular, we mean the processes of digging clay, conditions of earthenware burning, the geography of spreading and trade of earthenware items as well as paying for them, etc. Moreover, it proves important to verify potters' names on the basis of archive and expedition materials. *The object* of the research is pottery in Stary Sambir district, while its *subject* is peculiarities of the craft, relationships between potters, earthenware trade and traditions of the guild. *Methodologically*, the paper is based on the principles of systematicity, historicism and comparativism as well as culture and historical, comparative and typological methods.

On the basis of archive materials, we have managed to examine some pages of certain potters' biographies, their everyday life, the activity of a pottery guild in Stara Sil, its holidays and traditions. It seemed rather important to determine on what conditions the goods were sold, when the busiest trade was, namely church holidays and fairs, how much they cost etc.

Potters in Stary Sambir district mainly dug clay in autumn, less frequently in winter. Thus, in Stara Sil the clay was taken near the hill "Bziany" ("Bzhiany" or "Bzhany"), on the field called "Mordovnya", on their own land plots or Buchiv wood (otherwise referred to as "Potters" wood).

Potters from Stara Sil and Stara Ropa believed in God, often went to church and never worked on Sundays or religious holidays (the Ukrainians and the Poles observed their own holidays, but altogether they celebrated the biggest Christian holidays of Christmas, Epiphany and Easter). They blessed water on the corner of "Lysyvnya", i.e. they made three crosses from ice, which were a metre and a half in height. In 1936 potters Karpinski donated 50 gold pieces to restore a large stone church of St. Illya in Stara Ropa. So, every year on October, 14, i.e. the feast of the Intercession of the Holy Virgin, A. Karpinsky gathered all potters.

Key words: pottery, Stary Sambir district, potters, geography of spreading and earthenware trade, holidays, traditions.

Вступ. На Старосамбірщині упродовж XIX — першої половини XX ст. розвивалися різні промисли: деревообробництво (столярство, теслярство, бондарство), кушнірство, ткацтво, вишивання, писанкарство, виготовлення виробів із бісеру тощо. На території району, як і загалом Бойківщини, поклади глини, придатної для гончарства, були незначними, хоча археологічні знахідки підтверджують безперервність керамічного виробництва ще з епохи пізньої бронзи та раннього заліза, а також у давньоруський період [1, с. 1—12]. Важливо простежити виготовлення та застосування у побуті кераміки упродовж XIX—XX століть.

Стан дослідження проблеми. Наприкінці XIX ст. про гончарство Старосамбірщини писала польська дослідниця С. Стретельська-Гринбергова, яка у праці «*Staromiejskie. Ziemia i ludność*» (1899) зазначала, що гончарі зі Старої Солі забезпечували глиняним посудом «цілу околицю» (очевидно, йдеться про частину території недалеко від містечка. — Г. І.), окрім начиння, виготовляли люльки, а «в минулому» ще й кахлі та дахівку [2].

Більше розвідок про кераміку Старої Солі опубліковано вже у XX столітті. Про глиняні вироби, які траплялися у помешканнях бойків, коротко йшлося у статті «Етнографічна експедиція на Бойківщину» (1904) І. Франка [3, с. 86]. Зазначаючи, що бойківчани купували кераміку в інших місцевостях, вчений, однак, не згадав про глиняні вироби тамтешніх майстрів, зокрема зі Старої Солі чи Старої Ропи, що, очевидно, було пов'язано з маршрутом його експедиції (Мшанець — Лютовисько — Лавочне — Верхнє і Нижнє Синьовидне).

В одній з польських «адресових книг» (1929) зафіксовано два прізвища старосільських гончарів: це Володимир Старомейський (W. Staromiejski) та Іван Суслович (J. Susłowicz) [4, s. 787].

Деяку інформацію про форми глиняних виробів зі Старосамбірщини можна почерпнути з розвідки І. Максимчука «Домашня й кухонна посудина в Старім Самборі» (1935). Хоча в переліку виробів старосільських майстрів дослідник зафіксував пампушниці, двійнята, дзбани на пиво, макітри («макортети»), горщики («лохані») [5, с. 28—32], проте зазначив, що кухонний посуд, особливо горщики для приготування їжі на вогні, жителі закупували в гончарів інших осередків, зокрема із Львівщини, переваж-

но Судової Вишні, Глинська (біля Жовкви) й Понеліча. Дослідник писав, що до Глинська вони їхали через на Самбір, Рудки, Городок, а далі Крехів: «Впорожні їхали одну добу, а навантажені товаром — чотири доби» [5, с. 29]. Ще І. Вагилевич зазначав, що торгівля в бойків «охоплює широкий простір. Окрім белзьких містечок, торгують вони і на Підгір'ї, Гуцульщині, Буковині, а то й у Львові. По дорозі додому закупають гончарні вироби, залізо, мідь і латунь» [6, с. 129].

У монографії О. Кучери «*Samborszczyzna*» (1937) поміщено таблицю з глиняними виробами майстрів зі Старої Солі та Старої Ропи [7, s. 480]. 1939 р. датована книга директора місцевої школи і краєзнавця Д. Костреса про життя містечка й заняття його мешканців, зокрема й гончарством [8, s. 14, 38—39].

Дещо про кераміку Старої Солі йдеться у статтях К. Матейко 1950-х років. В одній із них «До історії української народної кераміки» (1954) авторка, слідом за І. Максимчуком та О. Кучерою, писала про основні форми посуду, а також деякі іграшки, зокрема «вершники» (свистунці) та «хихички» [9, с. 26], а в іншій розвідці вказала, що окремі вироби з цього осередку є у збірці Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (далі — МЕХП) [10, с. 31, 43]. Ілюстрації окремих глиняних форм та іграшок зі Старої Солі та Старої Ропи дослідниця подала у монографії «Народна кераміка західних областей Української РСР XIX—XX ст. Історико-етнографічне дослідження» (1959) [11, с. 49, 107, табл. 13 (1, 2)]. Загальна інформація про гончарство Старої Солі і Старої Ропи є і в статті К. Матейко історико-етнографічного дослідження «Бойківщина» (1983) [12, с. 127—128].

Мистецькими назвала вироби зі Старої Солі І. Гургула, зокрема виокремивши «дитячі іграшки у вигляді людських фігурок», а «хихички» назвала «круглими м'ячиками з тисненими орнаментами» [13, с. 67]. Про розвиток гончарного промислу у Старій Солі стисло згадано в колективній праці про Львівську область (1968) [14, с. 785], а про історію містечка, сакральні та світські споруди, роботу цехових ремісників, зокрема з прізвищами окремих гончарів йдеться в одному з випусків «Літопису Бойківщини» (1973) [15, с. 31—38].

На окремі штрихи бойківської кераміки вказав Ю. Лащук у статті «Мистецтво бойківської кера-

Іл. 1. Полиця для посуду (мисник). Поч. XX ст. Музей загальноосвітньої середньої школи I–III ступенів с. Головецько Львівської обл. ПМА, експедиція 1998 р.

Іл. 2. Полиця-шафа для посуду. Поч. XX ст. Українська світлиця в загальноосвітній середній школі I–III ступенів с. Тур'є Львівської обл. ПМА, експедиція 1998 р.

міки» (1989): це були його експедиційні записи 1958 р., зокрема про люльки старосільського майстра Миколи Лікуна [16, с. 37, 39–40].

Розвідки про кераміку Старої Солі з'являлися й на початку XXI століття. Так, певні відомості про Стару Сіль та діяльність гончарів можна почерпнути з праці Я. Ляльки та П. Романюка, опублікованій у серії «Літопис нескореної України» (2002) [17]. Про мистецькі особливості глиняних іграшок 1930-х рр. зі Старої Солі писала у монографії «Українська народна іграшка» (2004) Л. Герус [18, с. 183–200]. Дослідниця схарактеризувала окремі сюжети та подала ілюстрації предметів, які зберігають-

ся у МЕХП. Фото двох забавок («ляльки» та «хихички») майстрів з цього осередку опубліковано в альбомі «Скарби музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України» (2005; автори С. Павлюк і Р. Чмелик) [19, с. 94]. У каталозі «Українська народна іграшка» (2006) О. Найден у вступній статті згадав про Стару Сіль як центр іграшкарства в Україні та подав ілюстрацію одного свищика [20, с. 7, 12].

Про гончарство Старої Солі та Старої Ропи ідеться й у дослідженнях авторки цієї статті — це передусім аналіз результатів експедиції 1998 р. [21, с. 65], а на основі окремих зразків кераміки розкрито техніки прикрашення [22, с. 102–103], вказано, що вироби з цих осередків (їх більше десяти — горщики, дзбани, вази, свічники, іграшки) є складовими збірки відомого збирача кераміки і реставратора П. Лінинського, який 2002 р. подарував їх до МЕХП [23]. В іншій публікації авторка вказала на особливості форми та декору окремих виробів зі Старої Солі [24, с. 547–558].

Отож, у зазначених публікаціях маємо окремі штрихи до характеристики гончарства Старосамбірщини, а докладного аналізу діяльності місцевих майстрів поки нема. Метою цього дослідження є висвітлення специфіки функціонування гончарного ремесла цієї частини Бойківщини в контексті регіонального розвитку промислу. Йдеться про заготівлю глини, умови випалу, географію поширення та збуту глиняних виробів, питання розрахунку за них тощо. Крім того, важливо на архівних та експедиційних матеріалах верифікувати імена майстрів¹. Об'єкт дослідження — гончарство Старосамбірського району, а предмет — особливості ремесла і стосунків між майстрами, збут виробів і традиції цеху. (Іл. 1–2).

Основна частина. На Старосамбірщині у кінці XIX — в першій третині XX ст. діяло два потужні гончарні центри — Стара Сіль і Стара Ропа. Окремі майстри там працювали і до 1960-х років. У 1950–1960-х рр. кераміку виробляли в цехах при деяких колективних господарствах району.

Кераміка зі Старосамбірщини зберігається в музеях України (Київ, Львів, Дрогобич, Самбір) та Польщі (Ряшів, Краків, Перемишль), народознав-

¹ Типологія та художні особливості кераміки розглядатимуться в окремому дослідженні.

чих кімнатах і світлицях багатьох шкіл району, приватних колекціях, зокрема Ольги Васик (Стара Сіль), Богдана Васика (Покиничі Львівської обл.), Романи Стоялівської (Дрогобич) та інших².

Суттєвою в розвитку гончарного промислу Бойківщини була роль Старого Самбора, який 1553 р. отримав Магдебурзьке право. У XVI—XVII ст. місто було торгово-ремісничим осередком, а з 1579 р. користувалося правом складу гончарного посуду [25, с. 3027]. У XX ст. склад двічі зазнавав руйнувань: перший раз під час Другої світової війни, другий — 1952 р., коли розрівнювали площу під будівництво універмагу. З кінця XIX до першої третини XX ст. у Старому Самборі відбувалися два ярмарки в рік та щоденні торги [26, с. 758]. У той час у місті діяли цехи бондарів, шевців і гончарів (виробляли кахлі та дахівку) [26, с. 758].

У Старій Солі, відколи місто (уже з назвою Зальцборк) отримало Магдебурзьке право (з 1421 р.), також відбувалися торги і ярмарки (на свята Чесного Хреста й Івана Хрестителя). Гончарне та цегельно-кахельне виробництво вважалося добре розвиненим і в XVI столітті. Економічний розвиток Старої Солі поживався у XVIII ст., коли з другої половини XVII ст. припинилися епідемії та панщина. Відтак, у 1768 р. у місті діяло сім цехів, де працювало 123 ремісники [14, с. 785]. Станом на 1786 р. серед місцевих ремісників було 17 гончарів [27, арк. 34]. На зламі XVII—XVIII ст. Стара Сіль дістала звання «Вільного Королівського міста» зі створенням поселення Стара Ропа. У 1875 р. Стара Ропа відокремилася від Старої Солі й стала окремим селом, яке мало кілька присілків (Засатки, Твари, Устя, Бучів, Папрочизна, Саси, Верхочав) і тягнулося впродовж семи кілометрів із двома основними дорогами чи ву-

² Важливим джерелом для дослідження були експедиції авторки статті на Старосамбірщину 1998 і 2005 рр., окремі вироби з зазначених осередків вдалося виявити і під час експедиції Бойківщиною 2001 року. Щасливим випадком вважаю прокладання газових труб і дощову погоду 23 червня 1998 р., що сприяло виявленню фрагментів місцевих глиняних іграшок та посуду. Ці знахідки стали для науковця великим надбанням. Окрім того, із вдячністю згадую про своїх респондентів, особливо Івана Мікласевича, Мирона Касюхничка, Івана Суслевича, Марію Васик, Марію Дрозд, Любу Стоялівську та інших, які розповіли багато цікавого про своїх родичів, сусідів — майстрів гончарної справи (ПМА — польові матеріали автора).

лицями — Гончарською, де мешкало багато гончарів, та Скляною (пізніше — Гнилою), яка навесні була дуже болотистою.

Важливі факти знаходимо в книзі запису сесійних протоколів вступу («прийняття») та закінчення навчання («визволення») львівського гончарного цеху за 1685—1793 роки. Відомо, що Львів називали своєрідною академією, куди «приходили ремісники з різних місць Польської держави для отримання дипломів про вдосконалення в ремеслі» [28, с. 424]. З документів можна простежити географію проживання учнів («хлопців») цеху, адже у книзі вказували не тільки імена батьків, а й їхнє походження. Тому крім мешканців Львова зустрічаються прізвища учнів зі Судової Вишні, Гологор, Сокаля, Янова, Мостиськ, а також місцевостей Лемківщини та Надсяння, зокрема Перемишля, Замостя, Ланьцута, Диньова, Томашева тощо. Більше було бажаючих навчатися два, менше — три і чотири роки. Сини майстрів цеху мали пільги в оплаті. Після навчання майстер, до якого був призначений «хлопець», дарував («декларував») йому жупан, кунтуш, пояс, шапку, чоботи та білизну, про що також зазначено в документах. Після закінчення навчання гончарського ремесла учень отримував Свідоцтво.

У документі за 24 грудня 1760 р. йдеться про «визволення» Івана Карпінського, сина подружжя Степана і Катерини Карпінських, які походили зі Старої Солі. Все це відбувалося з участю цехмістрів: першого — Валентина Пущесовича, другого — Андрія Іваницького, старшого цехмістра Григорія Іваницького, а також братів Андрія Соцького та Михайла Урбасевича молодшого [29, арк. 150]. В іншому документі, датованому першим квітня 1782 р., йдеться про запис на навчання до львівського гончарного цеху на два роки Степана Джужкевича, родича якого були міщани зі Старої Солі Іван та Пелагея Джужкевичі [29, арк. 218—219].

На основі скрупульозного вивчення записів архівних метричних книг (про народження, одруження та смерть мешканців) за 1782—1878 рр. (всього опрацьовано 603 аркуші), літературних джерел, матеріалів польових обстежень авторки статті (головно експедиції 1998 і 2005 рр. Старосамбірщиною) вдалося зафіксувати 118 прізвищ майстрів XVIII—XX ст. (таблиця).

Таблиця

Список гончарів Старої Солі та Старої Ропи

№ п/п	Ім'я та прізвище	№ будинку	Роки життя	Перша згадка про заняття гончарством
1.	Іван Карпінський		1722—1795	1782
2.	Василь Карпінський	8, 278		1782
3.	Михайло Карпінський	167		1784
4.	Адальберт Карпінський			1785
5.	Іван Вишоліцький			1785
6.	Григорій Карпінський	17	1751—1797	1787
7.	Михайло Карпінський	166	1720—1795	1785
8.	Василь Лікун	29?		1792
9.	Антон Карпінський			1792
10.	Василь Карпінський	167	1722—1795	1795
11.	Іван Сулович	17		1795
12.	Андрій Карпінський	102?		1795
13.	? Карабін			18 ст.
14.	Іван Карпінський	6	1780—1834	1800
15.	Григорій Карпінський			1802
16.	Іван Карпінський		1788—1848	1803
17.	Севаст'ян Карпінський			1805
18.	Петро Карпінський	15	1777—1830	1808
19.	Михайло Карпінський	334	1782—?	1815
20.	Станіслав Карпінський	332	1765—?	1815
21.	Г'ацинт Карпінський	66	1796—?	1821
22.	Василь Карпінський	324, 205	1802—?	1823
23.	Андрій Карпінський	104		1823
24.	Василь Карпінський	29	1787—1840	1824
25.	Антон Карпінський	174		1825
26.	Григорій Карпінський	96		1825
27.	Василь Карпінський	159	1802—?	1826
28.	Іван Карпінський	331		1826
29.	Михайло Карпінський	77		1827
30.	Степан Карпінський	94	1784—1830	1827
31.	Микола Александрович	93		1831
32.	Микола Грегорович		1809—?	1832
33.	Франциск Трушкевич			1832
34.	Василь Лікун	4	1805—?	1833

Продовження таблиці

№ п/п	Ім'я та прізвище	№ будинку	Роки життя	Перша згадка про заняття гончарством
35.	Василь Александрович			1834
36.	Петро Федак	94, 183		1834
37.	Василь Карпінський	92		1834
38.	Василь Лікун		1801—?	1835
39.	Антон Старомейський			1835
40.	Василь Савицький			1835
41.	Михайло Карпінський	76	1795—?	1840
42.	Адальберт Карпінський			1840
43.	Степан Карпінський			1840
44.	Петро Карпінський	165	1818—?	1841
45.	Олександр Карпінський		1818—?	1843
46.	Антон Карпінський	154	1824—?	1843
47.	Михайло Гресько			1844
48.	Василь Карпінський	94		1844
49.	Петро Александрович			1844
50.	Петро Карпінський	334		1844
51.	Василь Карпінський	334	1820—?	1845
52.	Михайло Карпінський	165		1845
53.	Власій Карпінський	92		1845
54.	Михайло Лікун	197		1846
55.	Михайло Карпінський	351		1846
56.	Іван Карпінський	96		1849
57.	Андрій Сидоревич	174		1849
58.	Лаврентій Гвоздецький	154		1849
59.	Фелікс Старомейський	193, 101	1816—?	1849
60.	Петро Лікун	4	1828—?	1853
61.	Степан Сулович			1853
62.	Йосиф Висоцький			1854
63.	Іван Клепацький		1827—?	1857
64.	Петро Лікун			1857
65.	Антон Грегорович			1858
66.	Антон Фіалкевич		1815—?	1858
67.	Данило Вомпель			1859
68.	Еліас Карпінський			1859
69.	Григорій Сольський			1859
70.	Степан Сольський			1859

Продовження таблиці

№ п/п	Ім'я та прізвище	№ будинку	Роки життя	Перша згадка про заняття гончарством
71.	Петро Лікун		1830—?	1860
72.	Іван Соколовський		1834—?	1860
73.	Іван Карпінський	331		1861
74.	Михайло Карпінський	331		1861
75.	Степан Карпінський	154		1861
76.	Петро Савицький			1862
77.	Хома (Томас) Лікун		1835—?	1863
78.	Михайло Тропан		1837—?	1863
79.	Костянтин Карпінський		1836—?	1865
80.	Антон Карпінський			1865
81.	Михайло Галярус		1844—?	1868
82.	Іван Карпінський	165		1870
83.	Антон Планчак	118		1871
84.	Антон Александрович	93		1871
85.	Бартоломій Карпінський			1871
86.	Йосип Григоревич			1873
87.	Григорій Карпінський		1845—?	1873
88.	Іван Мартинік			1874
89.	Йосип Клепацький			1875
90.	Іван Карпінський		1844—?	1875
91.	Антон Карпінський	94	1845—?	1875
92.	Андрій Рудзинський			1875
93.	Власій Карпінський		1845—?	1875
94.	Іван Трупкевич			1876
95.	Григорій Сидоревич		1851	1876
96.	Микола Карпінський			1877
97.	Іван Александрович	93		1877
98.	Бартоломей Гвоздецький			1878
99.	Петро Савицький			1878
100.	Іван Карпінський		1854—?	1879
101.	Михайло Суслевич			
102.	Антон Карпінський		1865—1947	
103.	Іван Карпінський		1909—1947(?)	
104.	Михайло Карпінський		1913—1993	
105.	Антон Карпінський			
106.	Марія Качалуб		1896—?	

Продовження таблиці

№ п/п	Ім'я та прізвище	№ будинку	Роки життя	Перша згадка про заняття гончарством
107.	Євстахій Сидоревич			
108.	Марія Сидоревич		1865—1940	
109.	Володимир Старомейський		1854—поч. 1940-х	
110.	Анеля Старомейська		1884—1967	
111.	Варвара (Бальбіна) Стоялівська		1898—1973	
112.	Іван Сулович		1863—1933	
113.	Микола Сулович		1904—1979	
114.	Франко Хмельовський			
115.	Михайло Хмельовський		1903—1952	
116.	Микола Лікун		1890—поч. 1960-х	
117.	Люба Стоялівська (Ваніш)		1930-ті—?	
118.	Осип Мальок			1950-ті

Зі сторінок метричних книг можна довідатись про взаємини між гончарськими родинами, зокрема кумівство чи свідчення при одруженні, що було виявом їхніх гарних стосунків. Так, упродовж 1780—1790-х рр. хресними батьками часто були гончарі Іван, Василь і Адальберт Карпінські, Василь Лікун і його дружина Олена Карпінська. Бувало, що Івана запрошували на хрещення в парі з дружиною Варварою Дуткевич. У 1820—1830-х рр. у своїх побратимів по ремеслу кумували Андрій, Петро, Григорій та Ґіацинт Карпінські. 5.09.1788 р. і 19.12.1790 р. у Григорія і Катерини Карпінських народилися відповідно син Іван та донька Анна, хресним батьком в обох випадках записаний гончар Іван Карпінський [30, арк. 22]. 27.05.1825 р. у гончарів Григорія та Анни Карпінських народився син Іван, а 11.09.1834 р. Марія, донька гончарів Василя (сина Станіслава і Анни Карпінських) і Марії (доньки Івана Карпінського і Єфросинії Мартинюк) — хресною тоді була гончарка Олена Карпінська [31, арк. 69]. При одруженні 20.01.1793 р. Івана Суловича (50 років) й Олени Баранецької (33 роки) свідками були гончарі Іван та Михайло Карпінські [30, арк. 35 а].

За спогадами онуки Анелі Старомейської, дружини цехмістра гончарного цеху Володимира Старомейського, він мав багато хрещеників (зокрема у сім'ї Лазіроків тримав до хреста всіх п'ятьох їхніх си-

нів), а коли помер, то всі вони несли свого хресного батька на цвинтар³.

Із записів бачимо, що гончарі Василь Лікун і Михайло Карпінський були найближчими сусідами (буд. під № 166 і 167). Члени гончарських родин Карпінських, Суловичів та Лікунів часто одружувалися між собою. 6.04.1795 р. у віці 75 років помер гончар Михайло Карпінський [30, арк. 59 а], а 5.10.1876 р. — 25-річний гончар Григорій Сидоревич [32, арк. 57 а] і т. д.

У 1998 р. з-поміж імен гончарів Старої Солі та Старої Ропи респонденти виділяли такі: (?) Карабін; Йосип Трупкевич (XVIII ст.); Володимир Йосипович Старомейський (1854 — поч. 1940-х рр.) — цехмістр гончарного цеху та його дружина Анеля Старомейська (1884—1967); Іван Карпінський (XVIII ст.); Антон Іванович Карпінський (1865—1947) — цехмістр та його сини: Іван Антонович Карпінський (1909—1947 (?)), Михайло Антонович Карпінський (1913—1993) і двоюрідний брат — Антон Карпінський; родина Предлевичів — мати і її три доньки — Броніслава, Марія (1865—1940; в заміжжі — Сидоревич) і Бальбіна (Варвара; 1898—1973; в заміжжі Стоялівська); Євстахій Сидоревич; Марія Іванівна Качалуб (1896—?); Микола Іванович Лікун (1890 — поч. 1960-х рр.); Іван Сулович (1863—1933) і

³ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від їхньої онуки Марії Дрозд, 1935 р. н.

Іл. 3. Горщики, дзбан. Сміт Стара Сіль. Поч. ХХ ст. МЕХП (збірка П. Лінинського)

Іл. 4. Горщики, макітри, миска. Сміт Стара Сіль. Кін. ХІХ – поч. ХХ ст. Українська світлиця в загальноосвітній середній школі І–ІІІ ступенів с. Тур'є Львівської обл. ПМА, експедиція 1998 р.

Іл. 5. Дзбан, горщик, бабник. Сміт Стара Сіль. Кін. ХІХ – поч. ХХ ст. Музей історії та культури с. Мшанець Львівської обл. ПМА, експедиція 1998 р.

його син Микола Суслівич (1904—1979) — цехмістр упродовж 1923—1933 років [15, с. 35]; Франко Хмельовський і його син Михайло Хмельовський (1903—1952) та інші. Крім того, як уже зазначалося, багато прізвищ майстрів гончарної справи виявлено за даними метричних книг. (Іл. 3—5).

Гончарі Старосамбірщини заготовляли глину переважно восени, рідше взимку. Так, у Старій Солі глину брали під горбом «Бзяний» («Бжаний», «Бжаний»), а також на полі з назвою «Мордовня», своїх городах або Бучівському лісі, який називали «Гончарським».

Цікаво, що цей ліс раніше був власністю добродія Грабія, який після скасування панщини подарував його і територію довкола нього місцевим гончарям (близько 50 моргів), уклавши при цьому контракт. Трохи раніше п. Грабію за дерево та тонкі гілки («чатиння») для випалювання в горнах гончарі віддавали частину своїх виробів [15, с. 34—35]. Відомо, що після Першої світової війни влада Самбора ставила питання про скасування цього контракту, однак тодішньому цехмістрові гончарного цеху Миколі Суслівичу вдалося цього уникнути [15, с. 35]. Як і раніше, більше спалювали гілячок (сосни чи ялини), а великими дровами (так званим, «грубим лісом») торгували. Питання з продажу лісу розглядалося на загальних зборах⁴.

Жовту глину (без піску та каміння) називали «жилавкою» чи «масною жилавкою»⁵ — її довго вимішували. На ножному гончарному крузі, який складався з верхняка («верхнього кружка»), осі («металевої штабки», «оськи») і спідняка («нижнього колеса»), виготовляли глиняні вироби. Гончарні круги зазвичай купували. Так, гончарі Старої Солі за кругами їздили до Черхова та Бережниць, що в нинішньому Старосамбірському районі. Антон Карпінський виготовляв гончарні круги сам. М. Суслівич користувався кругом, який йому дістався у спадок від діда, а готові вироби знімали («відрізали») тонким дротом (Володимир та Анеля Старомейські)⁶ або ножем, який мав дві ручки (Микола Суслівич)⁷ і три дні сушили на полицях всередині приміщення. Просушені вироби вкривали «глейтом» (зеленим та жовтим порошком, який купували в єврейських магазинах у Старому Самборі).

Гончарі користувалися також олов'яними кульками, які розігрівали в металевій посудині або, якщо не було олова (окрім того, воно було досить дорогим), використовували картопляний крохмаль, який заварювали та «обтирали» ним горщики, після чого випалювали в горні (неполив'яні один раз, полив'яні — двічі) упродовж довшого часу, переважно вночі. Горни («горники») будували самі гончарі, використовуючи для цього й браковані вироби. Горни руди-

⁴ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Мікласевича, 1921 р. н.

⁵ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Мікласевича.

⁶ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Марії Дрозд.

⁷ ПМА. Записано 24.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Суслівича, 1934 р. н.

ни гончарів нерідко ділили між собою. За спогадами Івана Мікласевича, племінника Б. Стоялівської, горн їй служив тринадцять років — з 1926 по 1939⁸.

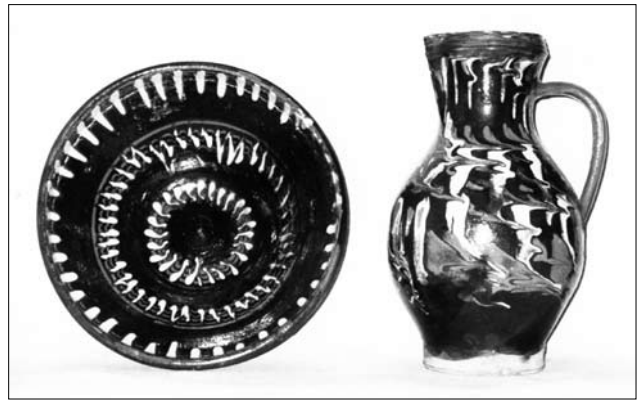
Карпінські (найчастіше батько Антон), а також Микола Сулович поливали вироби «глейтом» (пошком зеленого або жовтого кольорів). Гончарі Анеля та Володимир Старомейські користувалися олов'яними кульками, які розігрівали в металевій посудині.

За складом глини, температурою та особливостями випалу гончарі Старої Солі та Старої Ропи виготовляли здебільшого мальовану кераміку, рідше вкривали вироби поливою. В основі декору їхніх виробів кілька способів оздоблення, зокрема суцільне або часткове поливання, ріжкування з похідними від нього фляндруванням і «мармуруванням», рідше трапляються вироби, прикрашені ажуром.

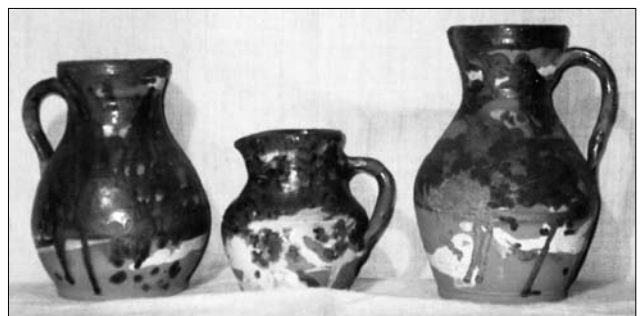
Найпоширенішим було ріжкування, що полягало у нанесенні фарби за допомогою коров'ячого рогу, в який вставляли гусяче перо. Тонкі фляндровані смуги досягалися розтягуванням кольорових ангобів дротиком або шпилькою. Оригінальними вважаються й кольорові «мармурові» розводи на мисках чи дзбанках, а також білі пасма на теракотовому тлі іграшок. (Іл. 6—8).

Одним із найстарших старосільських гончарів ХХ ст. був Володимир Старомейський, поляк за національністю, якому в роботі допомагала дружина Анеля — вона прикрашала посуд мотивами розеток, вкривала його зеленою поливою (частково, не до самого дна), а також сама або разом із чоловіком возила вироби на базар⁹. Для цього використовували підводи («фіри з полукішком», виплетеному з лози, що вставляли на драбинки). Менший горщик укладали в більший та обгортали соломкою. Гончарі намагалися наймати одного фірмана. Щоби була одна фіра різного посуду, В. Старомейському треба було випалити один горн.

Певний час разом з В. Старомейським працював Михайло Хмельовський¹⁰ — син Анелі від першого шлюбу. Певний час він також був членом гончарного цеху, а після одруження став жити окре-

Іл. 6. М. Сулович. Миска, дзбан. С. Стара Ропа. Поч. ХХ ст. МЕМП

Іл. 7. А. Карпінський (?) Дзбанки. СМТ Стара Сіль. Поч. ХХ ст. Етнографічний музей в Кракові

Іл. 8. А. Карпінський (?) Баньки. СМТ Стара Сіль. Поч. ХХ ст. Українська світлиця в загальноосвітній середній школі I—III ступенів с. Тур'є Львівської обл. ПМА, експедиція 1998 р.

мо¹¹. У 55-річному віці виїхав до Польщі, де й помер у 1970-х роках¹².

З-поміж великої кількості гончарів зі Старої Солі привітністю та щедрістю виділялася родина Карпінських¹³. Азів гончарства Антон Карпінський навчив-

⁸ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Мікласевича.

⁹ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Марії Дрозд.

¹⁰ Очевидно, його фото за роботою на гончарному крузі у книзі помістив Д. Кострес [8, s. 38].

¹¹ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Марії Дрозд.

¹² ПМА. Записано 23.06.1998 р. у Старій Солі від Марії Дрозд.

¹³ Як уже зазначалося, багато цікавих фактів про цю родину записано від мешканців Старої Солі — Івана Мікласевича

Іл. 9. М. Суслівич (?). Горщик. Сміт Стара Сіль. Кін. XIX – поч. XX ст. Болехівський краєзнавчий музей. ПМА, експедиція 2001 р.

ся у свого батька, з яким певний час працював разом. Десь із двадцяти років почав сам виготовляти глиняні вироби, згодом став цехмістром місцевого гончарного цеху. Гончарством займалися обидва його сини: Іван та Михайло, а також двоюрідний брат Антон, глухий від народження. Кожен із родини Карпінських мав свій круг, спільними були два горни («горники»), у яких почергово випалювали окремо кожен вид посуду. Антон Карпінський сам умів «будувати» горни (склепіння з цегли, дах покривав дахівкою, яку купував у сусідньому селі Слохінні) не лише для себе, а й інших гончарів Старої Солі та Старої Ропи.

Карпінські виготовляли горщики, горнята, дзбанки, миски, «лохані», «салітерки», друшляки, накривки, вазонки тощо. Глину місив переважно Іван. Часом наробляли більше посуду восени, а «білилом» малювали взимку.

Готові вироби гончарі сушили на полицях у хаті, поливали «глейтом»: зеленим переважно «лохані» та миски, а все інше — жовтим. Більше розмальовував і глейтував батько (глейт можна було придбати в Старому Самборі). Посуд возили продавати переважно до Самбора та Добромиля. Бувало, що до них приходили купувати кераміку українські селяни з сусідніх сіл, зокрема Мурованого, Шумина, Стрільбич, Скалівки, Глибокої, Товарної, Бачина, Торчи-

(був близьким сусідом) та Мирона Касюхніча (у 1936 р. «служив» у Карпінських — у «Гончарському» лісі випасав їхню худобу).

нович тощо (для них вироби були на 5 грош дешевші). У той же час поляки більше купували посуд у М. Хмельовського.

Гончарем у третьому поколінні був Микола Суслівич зі Старої Ропи¹⁴. За твердженням сина азів ремесла навчився у свого батька Івана¹⁵, натомість Іван Мікласевич згадував, що першим учителем гончарної справи М. Суслівича був Антон Карпінський, у якого той певний час працював челядником. З вісімнадцяти років чи вже після одруження Микола почав працювати сам. З 1923 до 1933 р був цехмістром гончарного цеху. Найбільше виробляв посуду, який користувався великим попитом особливо перед Різдвом та Великоднем. За день міг виготовити 20—30 горщиків («горців») об'ємом від одного семи літрів¹⁶. За кругом більше працював взимку, адже влітку додавалися й польові роботи. Глиняні вироби часто продавав євреям зі Скалівки або місцевим мешканцям. Для зберігання круп М. Суслівич своїм землякам інколи давав надщерблену миску «зверху», тобто безкоштовно. М. Суслівич виробляв кераміку до 1941 р.: пішов на війну, а повернувшись додому, за станом здоров'я, не зміг гончарювати, а став «працювати на бурвій»¹⁷. (Іл. 9).

Серед виробів Миколи Суслівича горщики («горці»), дзбанки, миски, «мищата», «дивниці», друшляки з двома вушками, вазонки тощо. «Глину заготовлював восени (була в кутку в хаті), добре розминав, вибирав камінці. Мав свій «горник», палив, як і всі: дровами і чатиною (гіллям) — з шостої години вечора до ранку, а ввечері на другий день предмети можна було витягувати»¹⁸. (Іл. 10).

На рубежі 1947—1948 рр. зі Східної України до Старої Солі приїхав гончар Осип Мальок, який жив неподалік від родини Старомейських. Упродовж 1952—1953 рр. він виготовляв різноманіт-

¹⁴ ПМА. Записано 24.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Олени Піддик, 1903 р. н.

¹⁵ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Мікласевича.

¹⁶ ПМА. Записано 24.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Суслівича.

¹⁷ ПМА. Записано 24.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Суслівича.

¹⁸ ПМА. Записано 24.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Суслівича.

ний посуд, а його дружина ці вироби продавала в Старому Самборі або обмінювала за картоплю чи інші продукти в сусідніх селах¹⁹. Глиняні вироби О. Малька не були такими якісними, як посуд старих майстрів — іноді зі стінок горщиків вилітали камінці і робилися дірки, бо «глина не була добре опрацьована»²⁰. У декорі виробів цього гончаря поєднувалися традиційні для Старої Солі та Старої Ропи мотиви, а саме звивисті «соснові» гілочки, крапчасті розетки, а позначення об'єму посудини (1 л, 2 л, 3 л і т. д.) можна було побачити біля її вуха²¹. (Іл. 11).

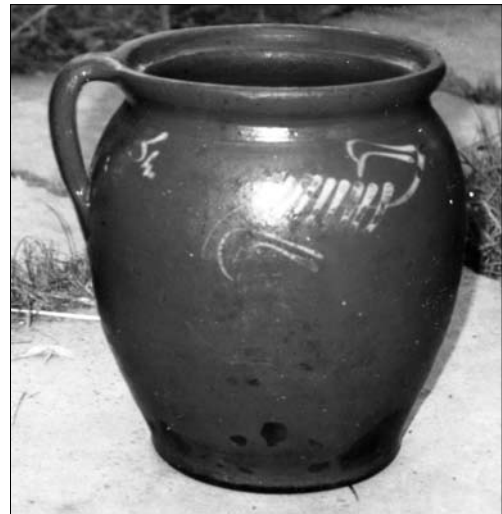
У 1930-х рр. у Стрільках «за мостом, де копали глину, діяла артіль, якою керував місцевий єврей — наймав гончарів, які виробляли різні види посуду («гонці», дзбани, циліндричні горнятка-камінки, «зрослета», миски, макортети тощо), а потім розвозив ці глиняні вироби по селах»²². Після Другої світової війни там виготовляли «цементову і червону дахівку».

У 1940-х рр. у Соляноватці в цеху місцевого колгоспу за гончарним кругом працював Григорій Петрик. Азів гончарства у нього вчився Степан Гичка (1924—?) з Губич, який до цього села приїхав з Полтавщини 1947 року. Коли восени 1949 р. до Г. Петрика прийшов С. Гичка, «то той сказав, що треба два-три роки, щоб навчитися гончарювати. Сів за круг, зробив кілька штук і посадив мене. За день-два я щось показав. За два тижні зробив йому посуду до тисячі літрів. Він прийшов, подивився на ту справу і сказав: «Степане, ти маєш золоті руки». За три місяці я зробив два п'єци випалу — десь 2 тисячі літрів. Він за місяць робив одну випалку (випал. — Г. І.), а я за три місяці — два випали»²³.

Один рік С. Гичка працював у Добромилі, замінивши гончаря Лободу. Згодом керамічний цех ор-

Іл. 10. Макітра. Сміт Стара Сіль. Поч. ХХ ст. Кімната народознавства загальноосвітньої середньої школи І–ІІІ ступенів с. Спас Івано-Франківської обл. ПМА, експедиція 2001 р.

Іл. 11. О. Мальок (?). Горщик. Сміт Стара Сіль. Поч. ХХ ст. Музей загальноосвітньої середньої школи І–ІІІ ступенів с. Старий Мізунь Івано-Франківської обл. ПМА, експедиція 2001 р.

ганізували при колективному господарстві в Губичах. Упродовж 1949—1952 рр. майстер виробляв різні зразки посуду, частково вкриваючи його жовтою поливою. Серед виробів С. Гички була і «пресована» дахівка. Глину привозив з кутка «Пасинок» у Соляноватці, «набивав байди» великим молотком і ножем. За один день міг виробити до 300 л різних предметів. Місити глину допомагала дружина. Всі гончарні інструменти виготовив сам (один ніж з коси, другий — з дощечки). Полива («глазура») була зі старих акумуляторів: свинець перепалював, а порошок, який виходив, перемелював на жорнах. Вироби до середини корпусу зазвичай вкривав жовтою поливою. Найуспішнішим для нього був 1950-й рік — за літо виробив для колгоспу на 50 ти-

¹⁹ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Марії Дрозд.

²⁰ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Марії Дрозд.

²¹ Під час експедиції вдалося ідентифікувати кілька горщиків та дзбанків Осипа Малька, які зберігаються у народознавчих кімнатах шкіл Старосамбірського району.

²² ПМА. Записано 18.06.1998 р. в Топільниці від Марії Мальок, 1921 р. н

²³ ПМА. Записано 3.10.2005 р. у Губичах від Степана Гички, 1924 р. н.

Лл. 12. Гончар С. Гичка. 2005 р., с. Губичі Львівської обл. ПМА, експедиція 2005 р.

Лл. 13. Гончар С. Гичка і Г. Івашків. 2005 р., с. Губичі Львівської обл. ПМА, експедиція 2005 р.

сяч рублів горщиків (колгосп виділив йому 25 процентів від заробітку)²⁴. (Лл. 12–13).

У 1963 р. на цегельні Хирова гончар Градобенко, окрім цегли та дахівки, виробляв різні типологічні групи посуду, зокрема горщики, миски, горнятка, вазонки тощо.

Бути гончарем у Старій Солі, Старій Ропі чи в іншому гончарному центрі було престижно, проте не легко. Дівчата не завжди хотіли виходити заміж за гончарів, адже ті здебільшого були бідними. Винятком була хіба родина Карпінських — хлопці-гончарі гарно вдягалися, служили в польському війську,

²⁴ ПМА. Записано 3.10. 2005р. у Губичах від Степана Гички.

батьки мали землю. Місцеві мешканці майстрів називали «ганчарями», «лепаками» («ліпаками»), «ропаками», часто заздрили їхнім заробіткам. «Завидуєш, — говорив Антон Карпінський, — то пришли свого сина і я його навчу»²⁵. Проте охочих вчитися цьому нелегкому ремеслу виявлялося не так багато, навіть у сім'ях гончарів діти не завжди продовжували традиції батьків (прикладом можуть бути Суслович, Лікун, Стоялівська, Гичка та інші). Так, у Б. Стоялівської було семеро дітей, але жоден не цікавився виготовленням кераміки.

Гончарний цех у Старій Солі здавна дотримувався певних традицій. На свята (Йордань, Великдень) або запусти на гончарному ножі цехмістр зав'язував червоний бант («кокарду») і просив дитину, аби вона віднесла до одного гончаря, а він уже передавав іншим членам цеху, щоб усі «зібралися на раду» (подібним способом гончарі приходили й на гостину). Оскільки ніж залишався в останньої господині, домовлялися, що прийдуть до неї — тоді вона змушена була всіх пригощати й лише потім передавати ніж цехмістрові²⁶.

Цікаво, що Карпінських у селищі прозвали «бальошами» — любили святкувати раз у тиждень з колегами по праці, скидаючись по 0, 5 золотого. На свято Покрови Богородиці (14 жовтня) після Служби Божої в Антона Карпінського, як цехмістра, щороку збиралися всі гончарі, часом могли святкувати й три дні²⁷.

Старосільські та староропські гончарі були вірними людьми, ходили до церкви, ніколи не працювали в свята та неділі (українці у свої, поляки свої, однак всі разом шанували найбільші християнські свята — Різдво, Йордань та Великдень). На свято Йорданя на кутку Лисивня спільно освячували воду — тоді «з льоду робили три хрести заввишки півтора метра і ставили їх біля студні в сніг»²⁸.

1936 р. гончарі Карпінські пожертвували 50 золотих (зазначмо, що корова тоді коштувала 100 золотих

²⁵ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Мікласевича.

²⁶ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Марії Дрозд.

²⁷ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Івана Мікласевича.

²⁸ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у смт Стара Сіль від Марії Дрозд.

тих) на внутрішнє оздоблення (розпис) великої муrowаної церкви св. Іллі, що в Старій Ропі²⁹.

У другій половині ХХ ст. на Старосамбірщині були різні способи придбання гончарних виробів. Так, до жителів Недільної (храмове свято 19 грудня) чи Топільниці (храмове свято 28 серпня) посуд привозили гончарі зі Старої Солі, а гончарними виробами та глиняними іграшками торгували на спеціально відведеній площі, яку називали «Годинець» чи «Гединець». Мешканці сіл Тур'є та Ріп'яної купували посуд у Старому Самборі (ярмаркові дні у вівторок і п'ятницю), до Грозової ужиткову кераміку поставляли з Устрик, де були ярмарки (тепер Устрики Горішні — територія Польщі). Майже до всіх обстежених сіл Старосамбірщини глиняний посуд на великих підводах (фірах) привозили здебільшого самі гончарі («ганчарі», «гінчарі», «гинчарі»), іноді ремісники-евреї, так звані «мін'яйки» чи «мін'яїли» зі Старого Самбора. У 1950—1960-х рр. кераміку в села району возили «мін'яїли» (Тур'є), «мін'яйки» (Лаврів), «лахарі» (Бережків)³⁰. «Гонці, гонці» — вигукували вони у Недільній та інших селах, «горці, горці» — у Грозовій та Мшанці, Великій Сушиці та Губичах.

До кінця 1930-х рр. до Лімної посуд постачали євреї, які купували його у майстрів з Дрогобича, а свистунці можна було придбати в селі на храмові свята, що відбувалися двічі на рік: св. Івана Хрестителя (7 липня) та св. Гаврила (26 травня)³¹.

Мешканці сіл міняли глиняні вироби за овес, льон (міркою було горня — 1:2), маточки («матки») зі зимового жита (1:1), овес, жито (1:2), квасолю (1:2); коли ж відбите вуха або горщик тріснутий — то мешканці Розсохи проводили такий обмін 1:1³², а також за тмин, ягоди ялівцю, прядиво, полотно, ганчір'я («онучі»), яйця (за одну глиняну іграшку жителі Грозової давали 2—3 яйця)³³, кури³⁴ тощо. Рідше купували

Іл. 14. Хихички. Сміт Стара Сіль. Кін. ХІХ – поч. ХХ ст. Національний музей Перемишльської землі (Перемишль)

посуд за гроші: 1 л горня коштувало приблизно 1 золотий; горщик (неполив'яний) — 14 грош; горщик полив'яний (2 л) та миска — 35 грош; пампушниця — 20 грош; макітра («макітриця», «дивниця») — 25 грош; друшляк — 35 грош; дзбан — 40 грош; миска («лоханя») — 80 грош або 1 золотий; вазон — 20 грош³⁵. У Лаврові купували лише за гроші (залежно від об'єму, 10—30 грош за один горнець).

Як уже йшлося, забавки, як і посуд, розвозили підводами (фірами) до міст та довколишніх сіл особливо у храмове свято («храм» або «празник»), бо тоді батьки їх охоче купували дітям біля церков. Жителі сіл Недільна і Тур'є купували іграшки у Топільниці на храмове свято (28 серпня). В асортименті були різноманітні фігурки та «пікала» («свистала», «свистунці»): «пташок», «когут», «зозулька», «кінь», «вершник», «лялька», «жінка з косою» (стояча постать), «жінка з дитиною» (сидяча постать)³⁶. Деякі респонденти з Топільниці згадували про «калатала» (очевидно, йдеться про «хихички», які «хрехотали»)³⁷. (Іл. 14).

²⁹ За шематизмом 1936 р. церква побудована в 1810 р. [15, с. 33].

³⁰ ПМА. Записано 4.10.2005 р. в с. Бережків від Ульяни Федаш, 1930 р. н.

³¹ ПМА. Записано 4.10.2005 р. в с. Лімна від Петра Луцика, 1917 р. н.

³² ПМА. Записано 22.06.1998 р. у с. Розсоха від Анни Коршак, 1921 р. н.

³³ ПМА. Записано 20.06.1998 р. у с. Грозова від Ольги Богдан, 1920 р. н.

³⁴ Іван Сулович, син гончаря Миколи Суловича, згадував, що за одну курку сусідка купила в його батька дві миски

і одне горня. ПМА. Записано 24.06.1998 р. у Старій Солі.

³⁵ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у Старій Солі від Івана Мікласевича.

³⁶ ПМА. Записано 17.06.1998 р. у Недільній від Анастасії Піхощької, 1913 р. н.; 18.06.1998 р. у Тур'є від Юлії Федак, 1924 р. н.; 18.06.1998 р. у Топільниці від Марії Лопушанської, 1920 р. н.

³⁷ ПМА. Записано 18.06.1998 р. у Топільниці від Теодора Дубравського, 1921 р. н., Марії Лопушанської, 1920 р. н., Катерини Курило, 1921 р. н.

Лл. 15. Свистунці-вершники. Свт Старя Сіль. Поч. ХХ ст. Етнографічний музей в Кракові

Лл. 16. Скарбонкы. Свт Старя Сіль. Поч. ХХ ст. Етнографічний музей в Кракові

Лл. 17. Фрагменти іграшок. Свт Старя Сіль. Поч. ХХ ст. Приватна збірка (м. Львів). ПМА, експедиція 1998 р.

В Тершові, на «суєтниці» (куток села, що біля цвинтаря), до кінця 1930-х рр. глиняні іграшки продавали на Провідну неділю³⁸. До Великої Сушиці на храмове свято Вознесіння зі Старої Солі привозили іграшки, які розкладали на траві біля церкви та продавали за гроші³⁹. У Ріп'яну до 1930-х рр. свистунці («свистунькы», «свистакы», «пискала»), «ко-

ныкы», «півныкы» «вершныкы» («сальдаты»), «пані» привозили до села також у храмове свято (21 листопада). Глиняні фігуркы малих птахів у селі називали «потяткы»⁴⁰.

У селі Головецько «мінйакы» у кошыку приносили глиняні іграшки, які брали на складах у Старому Самборі та Стрільках⁴¹. До Грозової та інших сіл іграшки приносили у кошыках євреї, переважно обмінюючи їх на яйця — одну забавку на два-три яйця. У Великосїллі «пискала» коштувало 5 грош, у Стрільках «свистало» — 10—15 грош, «свистакы» у Старій Солі у вигляді зозулі, качкы, а також «хихичкы» («хрехічкы») — 5 грош; свистакы-лялькы — 8 грош; свистакы-жовніри на конях — 15 грош; глиняні писанкы — 10 грош⁴². (Лл. 15—18).

В 1950—1960-х рр. із Закарпаття до Добромиля привозили глиняні «свіркала», які мали прямокутну форму та кілька наскрізних дірок. Звідси вони поширювалися в інші села району.

Дуже добре продавалися іграшки під час прощ у Кальварії (тепер — територія Польщі; прощ відбувалися двічі на рік — 12 серпня і 12 вересня). Одного разу майстриня-забавкарка Бальбіна Стоялівська за тижневу поїздку на відпуст до Кальварії додому привезла 800 золотих, що прирівнювалося до вартості восьми корів⁴³. Для одного виїзду з іграшками Б. Стоялівській «треба було зробити два-три випали. У горник разом заклала хихичкы та свистульки»⁴⁴. (Лл. 19).

Мешканці Розсохи свистала («пікала») купували саме на відпуст у Кальварії⁴⁵, а мешканці Великосїлля глиняні іграшки — «пискала» — на відпуст у Лаврові (7 липня). Великосїльці запам'ятали вигуки від продавців: «Купуйте, люди, бо завтра не буде. Неська задарма, а завтра — за гроші», «Крамни-

⁴⁰ ПМА. Записано 19.06.1998 р. у Ріп'яній від Анастасії Нестор, 1927 р. н. та Марії Стахаряк, 1920 р. н.

⁴¹ ПМА. Записано 19.06.1998 р. у Головецьку від Миколои Зубка, 1929 р. н.

⁴² ПМА. Записано 23.06.1998 р. у Старій Солі від Івана Мікласевича.

⁴³ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у Старій Солі від Івана Мікласевича.

⁴⁴ ПМА. Записано 23.06.1998 р. у Старій Солі від її невістки — Люби Стоялівської, 1949 р. н.

⁴⁵ ПМА. Записано 22.06.1998 р. у Розсоці від Розалії Катинської, 1902 р. н. та Михайла Яворського, 1914 р. н.

³⁸ ПМА. Записано 30.06.1998 р. у Львові від Корнелія Кутельмаха, 1941 р. н.

³⁹ ПМА. Записано 25.06.1998 р. у Великої Сушиці від Марії Романської, 1916 р. н.

ця збанкрутувала, а купець зварював, що пискала так таньо дав»⁴⁶.

Старосільські та староропські гончарі також їздили на ярмарки, які наприкінці XIX — у першій половині XX ст. в Старосамбірському районі проходили за таким графіком: Старий Самбір — вівторок, п'ятниця; Самбір — понеділок, четвер; Хирів — середа, субота; Добромиль — понеділок; Стрілки — середа.

Посуд та іграшки гончарі продавали й у Перемишлі, Смільній, Мостиськах тощо. Возили переважно восени, а найбільше по жнивях⁴⁷. У другій половині 1930-х рр. Антон Карпінський посуд уже не робив, проте продавав по містах і селах району⁴⁸. З Карпінських на ярмарки часто також їздили Іван та Михайло — користувалися послугами місцевого фірмана Миколи Добромильського. Бувало, мешканці гір самі приїжджали до гончарів купувати глиняні вироби.

Посудини, які мали тріщини, не викидали — їх обдротовували («плели», «поплітали» чи «обшанувували») самі господарі («газди»; Недільна, Топільниця, Тур'є, Ріп'яна, Лаврів, Велика Сушиця, Губичі), «дротарі» (Топільниця) чи «дротярі» (часто це були ремісники-євреї), які ходили по селах (Розсохи). У Головецьку, Великосілі та Мшанці «поплітали» посуд «газди» і євреї. Серед мешканців району побутувала приказка: «Бодай тік, бодай не тік, аби жид з хати втік» (Головецько) або: «Би ти, горщикку, не тік, би но я з хати втік» (Терло).

У Грозівій жили євреї Данилко та Пінкас, які займалися дротуванням посуду для односельчан та мешканців довколишніх сіл⁴⁹. Місцевий єврей «поплітав» тріснуті горщики і в Мшанці, а ті, які розліталися, господині викидали («метали гет»⁵⁰ чи «вивергали під берег ріки»⁵¹). У Терло таких людей називали «ганчаря-

Лл. 18. Фрагменти іграшок (вершників). СМТ Стара Сіль. Поч. XX ст. Збірка Л. Стоялівської (СМТ Стара Сіль). ПМА, експедиція 1998 р.

Лл. 19. Гончарка Бальбіна Стоялівська за роботою. СМТ Стара Сіль. 1960-ті рр. ПМА, експедиція 1998 р.

⁴⁶ ПМА. Записано 21.06.1998 р. у Великосілі від Ольги Сухар, 1926 р. н.

⁴⁷ ПМА. Записано 3.10.2005 р. у Старій Солі від Мирона Касюхнич, 1926 р. н.

⁴⁸ ПМА. Записано 3.10.2005 р. у Старій Солі від Мирона Касюхнич.

⁴⁹ ПМА. Записано 20.06.1998 р. у Грозівій від Ольги Богдан, 1920 р. н.

⁵⁰ ПМА. Записано 20.06.1998 р. у с. Мшанець від Катерини Пізнак, 1910 р. н.

⁵¹ ПМА. Записано 25.06.1998 р. у с. Велика Сушиця від Марії Романської, 1916 р. н. та 25.06.1998 р. в Губичах від Анни Войтович, 1910 р. н.

ми». У Старій Солі та Старій Ропі майстри-«дротярі» Микола Затварський та Василь Пехунь за свої послуги з дротування брали 10 грош⁵². У магазині Стрілок великі «гонці» з двома вухами на 10—15 л «дротяр поплітав ще новими, аби не розбилися»⁵³.

Дротували майже всі типологічні групи кераміки, частіше горщики, рідше дзбанки, макітри. Коли

⁵² ПМА. Записано 23.06.1998 р. у сМТ Стара Сіль від Івана Мікласевича.

⁵³ ПМА. Записано 18.06.1998 р. у Топільниці від Марії Малюк, 1921 р. н.

Іл. 20. Дзбан дровотаний. Сміт Стара Сіль. 1930-ті рр. Українська світлиця в загальноосвітній середній школі І–ІІІ ступенів с. Тур'є Львівської обл. ПМА, експедиція 1998 р.

Іл. 23. Горщик дровотаний. Сміт Стара Сіль. Поч. ХХ ст. Народознавча кімната загальноосвітньої середньої школи І–ІІІ ступенів с. Старява Львівської обл. ПМА, експедиція 2005 р.

Іл. 21. Горщик дровотаний. Сміт Стара Сіль. 1930-ті рр. Приватна збірка (с. Полянниця Івано-Франківської обл.). ПМА, експедиція 2001 р.

Іл. 24. Горщик дровотаний. Сміт Стара Сіль. Поч. ХХ ст. Народознавча кімната загальноосвітньої середньої школи І–ІІІ ступенів с. Старява Львівської обл. ПМА, експедиція 2005 р.

Іл. 22. Горщики дровотані. Сміт Стара Сіль. Поч. ХХ ст. Кімната народознавства загальноосвітньої середньої школи І–ІІІ ступенів с. Спас Івано-Франківської обл. ПМА, експедиція 2001 р.

робили це господарі узорі складали менші та більші трикутники, квадрати, чотирикутники, натомість дротяні візерунки спеціалістів були вишуканішими. (Іл. 20–24).

На Старосамбірщині у деяких населених пунктах побутували історії про те, як «на гончарів пускали туман». Такі оповіді збереглися у багатьох населених пунктах України, особливо на Лівобережжі: «Один випадок старі люди ще за Польщі розповідали: їхав гончар по Стрільках (село Старосамбірського району. — Г. І.), а назустріч йшов ворожильник і каже: «Дивися скільки псів, бий їх». І той почав

бити по гонцях, все побив, пустив йому туману, збитки зробив»⁵⁴.

У Великосолі «на гончаря пустив туману майстер Недбалський зі Старої Солі, який будував там церкву»⁵⁵. А в селі Терло «один пройдисвіт (дивний чоловік. — Г. І.) також сказав до гончаря, що віз горшки, що на возі повно псів. Тоді гончар взяв палицю і побив усі горшки»⁵⁶.

Під час експедицій Старосамбірщиною зафіксовано й кілька цікавих ігор, в яких використовували глиняні вироби. У Великодню (за григоріанським календарем) середу парубки зі Старої Солі (поляки за походженням) робили з ганчир'я Юдаша й завішували його на дзвіниці на дерев'яних балках, де поряд ставили глиняні горщики (у гончарів випрошували браковані вироби і тягнули їх на візках). Всередину однієї з посудин поміщали чорного kota. Після закінчення Божественної Літургії хлопці, які стояли ближче до виходу, сповіщали про це на дзвіницю, б'ючи палицями по цементу. Тоді Юдаша з дзвіниці скидали на землю, на нього кидали горщики. Після того опудало волокли селом, де кожен міг його вдарити. Насамкінець Юдаша викидали під міст. Така традиція була лише в трьох Вільних Королівських містах, що користувалися особливими привілеями, зокрема в Познані, Гдині та Старій Солі [8, s. 73—74]⁵⁷.

Іншу гру з керамікою було записано в Лаврові. «На Великдень священники брали два-три 5—6 літрові горці, а під одним клали пачку папіросів (цигарок. — Г. І.). Зав'язували гравцеві очі і розкручували його. Виграв той, хто палицею розбив горнець, під яким була пачка папіросів»⁵⁸.

Висновки. Отож, у статі розглянуто специфіку функціонування гончарного ремесла на Старосамбірщині в контексті регіонального розвитку промислу. Йдеться про заготівлю глини, умови випалу, тех-

нологію виготовлення, географію поширення та збут глиняних виробів, питання розрахунку за глиняні вироби тощо. Крім того, важливо було на архівних та експедиційних матеріалах верифікувати імена майстрів (у науковий обіг введено 118 прізвищ).

Уперше вдалося дослідити діяльність гончарного цеху в Старій Солі, його свята й традиції, окремі сторінки з життя та побуту майстрів, родинні й сусідські зв'язки. Висвітлюються умови придбання виробів, часи найбільшого продажу, зокрема у храмові свята, ярмарки і торгові дні, ціну виробів тощо.

На території Старосамбірського району мешканці в побуті здебільшого користувалися виробами місцевих майстрів, проте для приготування їжі купували посуд з інших гончарних осередків Львівщини та на Закарпатті. Різні типологічні групи кераміки зі Старої Солі й Старої Ропи є важливим джерелом для вивчення гончарного ремесла у всеукраїнському масштабі. Окремі сторінки забавкарства, зокрема свистунці-ляльки, свистунці-вершники, а особливо хихички, не мають аналогів у кераміці інших народів. Працьовиті гончарі творили керамічну історію свого регіону щодня, виробляючи все нові та нові шедеври.

Умовні скорочення

БКМ — Болахівський краєзнавчий музей

ЕМК — Етнографічний музей в Кракові

ІЕМБ — Історико-етнографічний музей «Бойківщина»

МЕХП — Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України

МІКМ — Музей історії та культури с. Мшанець

МШМ — Музей загальноосвітньої середньої школи I—III ступенів с. Мізунь

НМК — Національний музей у Кракові

НМПЗ — Національний музей Перемишльської землі

УСШТ — Українська світлиця в загальноосвітній середній школі I—III ступенів с. Тур'є

⁵⁴ ПМА. Записано 18.06.1998 р. в Топільниці від Миколи Малюка, 1913 р. н.

⁵⁵ ПМА. Записано 21.06.1998 р. у Великосолі від Ольги Сухар, 1926 р. н.

⁵⁶ ПМА. Записано 22.06.1998 р. у Терло від Федора Терлецького, 1912 р. н.

⁵⁷ Надовго ця традиція збереглася і в пам'яті місцевих мешканців старшого покоління. ПМА. Записано 23.06.1998 р. у Старій Солі від Івана Мікласевича, Марії Дрозд та 3.10.2005 р. від Мирона Касюхничка.

⁵⁸ ПМА. Записано 25.06.1998 р. у Лаврові від Анни Кіяк, 1920 р. н.

1. Кобільник В. Знаки на днах посудин княжої доби зі Ступниці пов. Самбір. *Літопис Бойківщини*. Самбір, 1936. Ч. 8. С. 1—12.

2. Strzetelska-Grynbergowa Z. *Staromiejskie. Ziemia i ludność*. Lwów: Nakładem muzeum imienia Dzieduszyckich, 1899. 419 s.

3. Франко І. Етнографічна експедиція на Бойківщину. Франко І. *Зібрання творів у 50 т.* Київ, 1982. Т. 36. Літературно-критичні праці (1905—1906). С. 68—99.
4. Stara Sól. *Księga adresowa Polski.* Warszawa, 1929. S. 787.
5. Максимчук І. Домашня й кухонна посудина в Старім Самборі. *Літопис Бойківщини.* Самбір, 1935. С. 28—32.
6. Вагилевич І. Бойки, русько-слов'янський люд в Галичині. *Жовтень.* 1978. № 12. С. 117—130.
7. Kuczera A. *Samborszczyzna. Ilustrowana monografia miasta Sambora i ekonomij samborskiej.* Sambor: Nakładem ksegarńi nauczycielskiej w Samborze, 1937. Т. II. 492 s.
8. Costres D. *Miasto Stara Sól.* Stara Sól, 1939. 80 s.
9. Матейко К.І. До історії української народної кераміки. *Матеріали з етнографії та художнього промислу.* Київ: Вид-во Академії наук Української РСР, 1954. С. 16—31.
10. Матейко К.І. Українська народна кераміка. *Довідник по фондах Українського державного музею етнографії та художнього промислу Академії наук УРСР.* Київ: Вид-во Академії наук Української РСР, 1956. Вип. I. С. 23—46.
11. Матейко К.І. Народна кераміка західних областей Української РСР XIX—XX ст. *Історико-етнографічне дослідження.* Київ: Наукова думка, 1959. 108 с.: табл.
12. Матейко К.І. Гончарство. *Бойківщина. Історико-етнографічне дослідження.* Київ: Наукова думка, 1983. С. 127—128.
13. Гургула І. Народне мистецтво західних областей України. Київ: Мистецтво, 1966. С. 67.
14. Стара Сіль. *Історія міст і сіл Української РСР: у 26 т. Львівська область.* Київ: Головна редакція Української радянської енциклопедії АН УРСР, 1968. С. 785.
15. [О. Б.]. Стара Сіль. *Літопис Бойківщини.* [Б. м], 1973. С. 31—38.
16. Лащук Ю. Мистецтво бойківської кераміки. *Народна творчість та етнографія.* 1989. № 1. С. 36—40.
17. Лялька Я.С., Романюк П.М. Стара Сіль. *Літопис нескореної України.* Львів: Каменяр, 2002. Кн. 3. 307 с.
18. Герус Л. Українська народна іграшка. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. С. 183—200.
19. Павлюк С., Чмелик Р. *Скарби музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України.* Львів: Інститут народознавства НАН України, 2005. С. 94.
20. *Українська народна іграшка: Каталог.* Київ: СтилоС, 2006. С. 7, 12.
21. Івашків Г. Гончарство. *Старосамбірщина.* Старий Самбір: Прикарпатська асоціація розвитку краю, 2001. С. 65.
22. Івашків Г. *Декор української народної кераміки XVI — першої половини XX століть.* Львів: Інститут народознавства НАН України, 2007. 544 с.
23. Івашків Г. *Збірка кераміки Петра Лінинського.* Львів: Інститут народознавства НАН України, 2010. 280 с.
24. Івашків Г. Тектоніка й декор кераміки зі Старої Солі, що на Бойківщині. *Łemkowie, Boykowie, Rusini — historia, współczesność, kultura materialna i duchowa.* Т. V. Słupsk; Zielona Góra; Svidnik, 2015. S. 547—558.
25. Старий Самбір. *Енциклопедія українознавства (Перевидання в Україні).* Львів, 2000. Кн. 8. С. 3027.
26. Старий Самбір. *Історія міст і сіл Української РСР: Львівська область.* Київ, 1968. С. 758.
27. *Про підтвердження привілеїв м. Стара Сіль* (ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 146. Оп. 88. Спр. 477. Арк. 34).
28. Сецинский Е. Матеріали для історії цехов в Подолії. *Труди Подольського церковного історико-археологічного общества.* 1904. Вып. 10. С. 424.
29. *Книга запису сесійних протоколів прийняття та «визволення» цеху гончарів.* Львів. 1685—1793 рр. (ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 977. Арк. 150).
30. *Метрична книга м. Стара Сіль. 1782—1810 рр.* (ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 201. Оп. 4 а. Од. зб. 5331. Арк. 22).
31. *Метрична книга м. Стара Сіль. 1810—1835 рр.* (ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 201. Оп. 4 а. Од. зб. 5332. Арк. 69).
32. *Метрична книга м. Стара Сіль. 1843—1879 рр.* (ЦДІАУ, м. Львів. Ф. 201. Оп. 4 а. Од. зб. 5335. Арк. 57 а).

REFERENCES

- Kobilnyk, V. (1936). Signs on the bottoms of vessels from Knights' times found in Stupnytsia (Sambir povit). *Boykivshchyna annals* (Part 8, pp. 1—12). Sambir [in Ukrainian].
- Strzelenska-Grynbergowa, Z. (1899). *Old town. Lands and people.* Lwow: Nakładem muzeum imienia Dzieduszyckich [in Polish].
- Franko, I. (1982). Ethnographic expedition to Boykivshchyna. In *Franko I. Complete works: in 50 vol. Literary and critical works (1905—1906)* (Vol. 36, pp. 68—99). Kyiv [in Ukrainian].
- Stara Sol. (1929). *The Polish address book* (P. 787). Warszawa [in Polish].
- Maksymchuk, I. (1935). Household and kitchen crockery in Staryy Sambir. *Boykivshchyna annals* (Pp. 28—32). Sambir [in Ukrainian].
- Vahylevych, I. (1978, october). *The Boyky, Rus and Slavonic people in Halychyna*, 12, 117—130 [in Ukrainian].
- Kuczera, A. (1937). *Sambir district. An illustrated monograph of the city of Sambir and its economy* (Vol. II). Sambir: Nakładem ksegarńi nauczycielskiej w Samborze [in Polish].
- Costres, D. (1939). *The city of Stara Sil.* Stara Sól [in Polish].
- Mateyko, K.I. (1954). To the history of Ukrainian folk pottery. *Materialy z etnografiiy ta khudozhnyoho promyslu* (Pp. 16—31). Kyiv: Vydavnytstvo Akademiyi nauk Ukrayniskoyi RSR [in Ukrainian].

- Mateyko, K.I. (1956). Ukrainian folk ceramics. *The directory of funds of the State Museum of Ethnography and Crafts at the Academy of Sciences of the USSR* (Issue I, pp. 23—46). Kyiv: Vydavnytstvo Akademiyi nauk Ukrayinskoyi RSR [in Ukrainian].
- Mateyko, K.I. (1959). *Folk earthenware of the western regions of the Ukrainian RSR in the 19th—20th cc. A historical and ethnographical study*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Mateyko, K.I. (1983). Pottery. *Boykivshchyna. A historical and ethnographical study* (Pp. 127—128). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Hurhula, I. (1966). *Folk art of the western regions of Ukraine* (P. 67). Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
- Stara Sil. (1968). *The history of cities and villages of the Ukrainian RSR: in 26 vol. Lviv region*. Kyiv: Holovna redaktsiya Ukrayinskoyi radyanskoyi entsyklopediyi AN USSR [in Ukrainian].
- [O. B.]. (1973). Stara Sil. *Boykivshchyna annals* (Pp. 31—38). [b. m] [in Ukrainian].
- Lashchuk, Yu. (1989). The art of Boyko earthenware. *Narodna tvorchist ta etnografiya, 1*, 36—40 [in Ukrainian].
- Lyalka, Ya.S., & Romanyuk, P.M. (2002). Stara Sil. *The annals of undefeated Ukraine* (Book 3). Lviv: Kamenyar [in Ukrainian].
- Herus, L. (2004). *Ukrainian folk toys* (Pp. 183—200). Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrayiny [in Ukrainian].
- Pavlyuk, S., & Chmelyk, R. (2005). *The treasures of the Museum of Ethnography and Crafts at the Ethnology Institute of the Academy of Sciences of Ukraine* (P. 94). Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrayiny [in Ukrainian].
- Ukrainian folk toys: a catalogue*. (2006). (Pp. 7, 12). Kyiv: Vydavnychyy dim «Stylos» [in Ukrainian].
- Ivashkiv, H. (2001). Pottery. *Staryy Sambir district* (P. 65). Staryy Sambir: Prykarpatska asotsiatsiya rozvytku krayu [in Ukrainian].
- Ivashkiv, H. (2007). *The decor of Ukrainian folk ceramics of the 16th — first half of the 20th cc*. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrayiny [in Ukrainian].
- Ivashkiv, H. (2010). *Petro Linytsky's collection of earthenware*. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrayiny [in Ukrainian].
- Ivashkiv, H. (2015). Tectonics and decor of the earthenware from Stara Sil (Boykivshchyna). *Lemkowie, Boykowie, Rusini — historia, wspolczesnosc, kultura materialna i duchowa* (Vol. V, pp. 547—558). Slupsk; Zielona Gora; Svidnik [in Ukrainian].
- Stary Sambir. (2000). *Encyclopedia of Ukrainian studies (republished in Ukraine)*. Lviv (Book 8, p. 3027) [in Ukrainian].
- Stary Sambir. (1968). *The history of cities and villages of the Ukrainian RSR: Lviv region* (P. 758). Kyiv.
- On confirmation of privileges for the city of Stara Sil* (CSHA, Lviv. Fund 146. List of files 88. File 477. P. 34) [in Ukrainian].
- Setsynsky, Ye. (1904). Materials on the history of guilds in Podillya. *Papers of Podillya church-historical and archaeological society* (Issue 10, p. 424) [in Russian].
- The book of session proceedings of acceptance and «release» of potters' guild. Lviv. 1685—1793 pp.* (CSHA, Lviv. Fund 52. List of files 2. File 977. P. 150) [in Ukrainian].
- The Parish book of the city of Stara Sil. 1782—1810.* (CSHA, Lviv. Fund 201. List of files 4 a. File 5331. P. 22) [in Ukrainian].
- The Parish book of the city of Stara Sil. 1810—1835.* (CSHA, Lviv. Fund 201. List of files 4 a. File 5332. P. 69) [in Ukrainian].
- The Parish book of the city of Stara Sil. 1843—1879.* (CSHA, Lviv. Fund 201. List of files 4 a. File 5335. P. 57 a) [in Ukrainian].